Elinizde bulunan kitap, mezhep hikâyemizin Eş'arî ayağını tanıtmayı ve okuyucuyu Eş'arîler, onların ilişkileri, amaç ve gündemleri hakkında bilgi ve fikir sahibi kılmayı amaçlamaktadır. Burada Eş'arî tarafgirliği, telkin ve övgüsü yapılmadığı gibi aleyhtarlığı da söz konusu olmamış; mezhepler tarihi yöntemi olan objektif olma ve analitik biçimde değerlendirme esas alınmıştır. Mezhepler tarihi yöntemine göre sadece nakletmek veya eleştirmek yahut övmek bilim değildir. Nakletmenin yanı sıra çapraz okumalarla arka planı gösterip değerlendirmek, temellendirmek ve bağlantılarını ve boyutlarını göstermek de gerekmektedir. Elinizdeki kaynak da tam olarak bu zeminde ve bu prensiple hazırlanmıştır.

Kitapta başlangıcından bugüne Eş'arîlik çemberinde duran veya buraya katkı sunan ulema tanıtılmaktadır. Eş'arî gelenek içerisinde yer alan veya öyle olduğu bilinen bütün âlimleri ve görüşlerini ayrıntılarıyla vermek bu çalışmanın, öngörülen kapsamını aştığı için bu gelenekte iz bırakmış âlimlerin biyografi ve görüşlerini vermekle yetindik. Eserde, Eş'arî âlimlerin biyografileri, eserleri ve düşünsel gündemleri kısaca ele alınmış; Eş'arîliğe katkılarına ve dolayısıyla mezhepler tarihindeki konumlarına değinilmiştir. Bir başka ifadeyle bu çalışma, meşhurların yanı sıra Tabakât eserlerinde yalnızca birkaç cümle ile zikredilen fakat Müslüman ilim geleneğine önemli katkılar sunmuş çok sayıda âlimi kapsayarak kronolojik biçimde Eş'arî kelamcıların tanıtımını yapmaktadır.

Tanıtımı yapılan birçok ismi ilk defa gün yüzüne çıkarmakta olan eserimiz, dört ana başlıktan oluşmaktadır. Genelde Kelâm ve Mezhepler Tarihi akademisyenlerinin yazdığı, klasik ve çağdaş dönemden 200'den fazla kelamcının: 1- hayatını ve yaşadığı ortamı 2- eserlerini ve hakkındaki çalışmaları 3- düşüncelerini ve bunların tartışmalarını 4- Eş'arî geleneğe katkılarını (mezhepler tarihindeki yerini) irdelediği bu çalışmayı büyük bir emek ve titizlikle hazırladık. Buna göre eserimiz dört sacayağından oluşmakta ve günümüz uleması sayılan yazarlar, her bir başlığı diğerine feda etmeden veya birinin diğerini gölgelemesine müsaade etmeden altını akademik bir titizlik ve analitik bir ruhla doldurup değerlendirmiş durumdadır.

120 kadar akademisyen âlimin katıldığı bu çalışma, Türkçe yazılmış önemli bir Tabakât-Terâcim ve kısmen Mu'cem ile Cerh/Tadil ve Ensablar gibi biyografik bir eserdir. Hatta hocalarımızın perspektifi ile bu eserimiz: 1- menkıbe ve mitolojiden arınmış 2- sırf nakil ve takdir veya tenkid ile yetinilmeden hazırlanmış, sahasında mümtaz bir kaynak niteliği taşımaktadır.

ISBN: 978-625-576-411-9
9 786255 764119
iz.com.tr
/izyayincilik
1456

Eş'arî Kelamının Öncüleri

Editör:
Mustafa Akman

iz

Eş'arî Kelamının Öncüleri

Editör:
Mustafa Akman

iz

© İz Yayıncılık Limited Şirketi, 2025
Sertifika no: 49821

Kitabın tüm hakları saklıdır ve Türkçe yayın hakları İz Yayıncılık'a aittir.
Kısmen veya bütünüyle çoğaltılamaz, yapay zeka teknolojileri veya
sistemlerini eğitme amacıyla kullanılamaz.

İz Yayıncılık: 1439
İslam Klasikleri
İslam Düşüncesi | Kelam
ISBN: 978-625-576-411-9
1. baskı, İstanbul 2025

Mahmutbey Mahallesi Taşocağı Yolu Caddesi
212 My Office No: 3 Kat: 31 Daire: 510 Bağcılar/İstanbul
Telefon: (212) 5207210
www.iz.com.tr
E-posta: bilgi@iz.com.tr

Yayın Koordinatörü: Murat Ayar
Kapak ve Sayfa Tasarımı: Ali Kahraman

Basıldığı yer: Erkam Yayın Sanayi ve Ticaret A.Ş. (Sertifika no: 51796)
İkitelli Osb Mh. Atatürk Blv. Haseyad 1. Kısım No: 60/3C Başakşehir/İstanbul

ŞEYZELE (ö. 494/1100)

Doç. Dr. Mustafa AKMAN[1]

1. Hayatı ve Yaşadığı Ortam

Ebû'l-Meâlî Şeyzele Azîzî b. Abdilmelik b. Mansûr el-Cîlî/Ceylî el-Bağdâdî (شيذلة), İran'ın Gîlân (Ceylen/Cîlân) bölgesinden olup ömrünün çoğunu Bağdât'ta geçirmesi ve orada kadılık yapması sebebiyle el-Bağdâdî, doğum yeri olan eyalete nispetle el-Cîlî olarak anılmıştır. *Levâmiʿu envâri'l-ḳulûb* adlı kitabının sonundaki bir beytinden Arap asıllı olmadığı anlaşılmaktadır. Dolayısıyla Gilan'da doğmuş olması ve büyümesi sebebiyle Farisî olması muhtemeldir. Müellif, "Şeyzele" lakabı ile meşhurdur. Babasının da bu lakaba sahip olması sebebiyle yer yer İbn Şeyzele diye de anılır. Şeyzele lakabının anlamı ve bunun Ebû'l-Meâlî'ye niçin verildiği bilinmemektedir. İbn Hallikân (ö.681/1282), İbn Şeyzele hakkındaki geniş malumatına rağmen bu lakabın manasını bilmediğini ifade etmiştir.[2]

Şeyzele, söz konusu bölgeye uğrayan İsmâil b. Abdurrahman es-Sâbûnî (ö.449/1057), Âmul'de Ebû Hâtim Mahmûd b. Hüseyin el-Kazvînî (ö.440/1048), 440/1048 yılından önce gittiği Bağdât'ta Ebû Muhammed Hasan b. Îsâ b. Muktedir-Billâh, Ebû Tâlib İbn Gaylân el-Bezzâz (ö.440/1049) ve Ebû Muhammed Hasan b. Muhammed el-Hallâl (ö.439/1047) gibi âlimlerden ders aldı, hadis dinledi. Çeşitli hocalardan hadis öğrendi ve Arap şiiriyle ilgilendi. Ancak İbn Sükkere (ö.514/1120) gibi âlimler onun hadis bilgisini zayıf bulmaktadır. Dolayısıyla hadis ilminde zayıf kabul edilmiştir.[3]

---

1 Hakkari Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Kelam ve Mezhepler Tarihi Öğretim Üyesi. makman64@gmail.com

2 Bkz. İbn Hallikân Ebu'l-Abbâs Ahmed, *Vefeyâtu'l-Aʿyân ve enbâü ebnâi'z-zamân*, thk. İhsan Abbas, (Beyrut: Dâru Sâdır, 1398/1978), 3/259-260; Şemseddin ez-*Zehebî, Siyeru aʿlâmi'n-nübelâʾ*, nşr. Şuayb el-Arnaût, 11. Bsk., (Beyrut: müessesetu'r-risale, 1417/1996), 19/174.

3 İbnu'n-Neccâr el-Bağdâdî, Ẕeylu Târîḫi Baġdâd, nşr. Kayser Ebu Ferah, (Beyrut: Daru'l-kitabi'l-Arabî, 1402/1982), 1/145, 2/254-257; Hasan Cirit, "Kürsü ve Kitap: V./XI. Yüzyılda Vâizler ve Hadis İlmiyle Münasebetleri", *Marmara Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi*, 53, (2017), 11.

Aslında bu tespitin, sûfî zümrede çokça görülen genel bir durum olduğu malumdur. Onun tasavvuf ile çok meşgul olduğu belirtilmiştir. Tâceddîn es-Subkî'ye (ö.771/1370) göre Şeyzele: Fıkıh ilminde mahir, fazileti çok, gayet fasih konuşan, usûl ve akâid (kelâm) ilimlerinde derin bilgisi olan ve tasavvufta yüksek bir mevkii bulunan büyük bir âlimdi.[4] Başta Kuşeyrî (ö.465/1072) ve ed-Dâmegânî (ö.478/1085) olmak üzere birçok hocası ve talebesi olan Şeyzele'nin ulûmu'l-Kur'ân, hadis, vaaz ve tasavvufa dair birçok eseri bulunmaktadır.[5]

486/1093'te Bağdât'ta Bâbulezec'de kadılık görevine tayin edilen Şeyzele ile o bölgedeki Hanbelîler arasındaki ilişkilerin iyi olmadığı bilinmektedir. İlişiklerinin iyi olmaması bir manada doğal gözükmektedir. Çünkü Hanbelîlerin kendi yöntem ve kafa yapılarında olmayan hemen hiç kimseyle geçinmeye niyetli olmadığı bilinen bir husustur. Elbette bu durum Şeyzele'nin heretik gözüken sûfîyane söylem ve uygulamaları dolayısıyla da olma ihtimalini taşımaktadır. Öte yandan onun bölge insanları hakkındaki aşağılayıcı nüktelerinden söz edilmekte ve öldüğünde halkın sevindiği belirtilmektedir. Vaaz meclisleri tertipleyen, güzel konuşmasıyla ve Irak vâizlerinin şeyhi unvanıyla da anılan[6] Şeyzele, 494/1100'de Bağdât'ta vefat etti. Bâbıebrûz'da Ebû İshak eş-Şîrâzî'nin (ö.476/1083) türbesinin karşısına defnedildi.

Çok yönlü âlimler arasında zikredilen Şeyzele'nin aynı zamanda zühd ve takvâ sahibi bir âlim olduğu kaydedilmektedir. Kaynaklarda fâkîh, usulcü, mütekellim, vâiz, müzekkir, hatîb, muhaddis ve sûfî unvanlarıyla anılan[7] Şeyzele'nin; fasih ve keskin bir dile, zengin ezber birikimine ve sert bir mizaca sahip olduğu, zâhidâne bir hayat yaşadığı belirtilir. Talebeleri arasında Ebû'l-Hasan Muhammed b. Mübârek b. Hallî, Hüseyin b. Ali b. Selmân el-Ensârî, Şühde el-Kâtibe[8] (ö.574/1178) gibi isimler yer alır.[9]

4 Tâceddîn Subkî, *Tabakâtu'ş-Şâfiiyeti'l-kübrâ,* thk. Mahmud M. et-Tanâhî- Abdulfetteh Muhammed el-Hulv, (Daru ihyaı'l-kutubi'l-arabiyye, ty.), 5/235.

5 Mahmud Karadağ, https://telif.ismailaga.org.tr/levamiu-envaril-kulub-fi-cevamii-esraril-muhibbi-vel-mahbub-incelemesi (erişim: 19.06.2025)

6 Cirit, "Kürsü ve Kitap: V./XI. Yüzyılda Vâizler ve Hadis İlmiyle Münasebetleri", 8, 10.

7 İshak Özgel, *Büyük Selçuklular Dönemi Müfessirleri*, Uludağ Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, (Bursa, 1996), 232.

8 Fahru'n-nisâ Şühde bint Ahmed b. el-Ferec el-Bağdâdiyye (شهدة الكاتبة). Bağdâtlı kadın muhaddis, hattat. Şühde el-Kâtibe, *el-ʿUmde mine'l-fevâ'id ve'l-âşâri's-sıḥâḥ ve'l-ġarâ'ib fî Meşyeḫati Şühde,* nşr. Rifʿat Fevzî Abdülmuttalib, (Kahire: Mektebetu'l-hanci, 1415/1994), 159-160.

9 M. Suat Mertoğlu, "Şeyzele", *Diyanet İslâm Ansiklopedisi*, (İstanbul, 2010), 39/105-106; Subkî, *Tabakâtu'ş-Şâfiiyeti'l-kübrâ,*, 5/235-237; İbn Hallikân, *Vefeyâtu'l-aʿyân*, 3/259-260.

2. Eserleri ve Hakkındaki Çalışmalar

1. *Levâmiʿu envâri'l-ḳulûb fî cemîʿi esrâri'l-maḥbûb* (لوامع أنوار القلوب في جوامع أسرار المحب والمحبوب). Aşka ve Allah aşkının merhalelerine dair on bölüme ayırdığı bir eserdir. Muhabbete dair Sûfîlerin söz ve menkıbelerine ulaşmak için birincil bir kaynak olması, V./XII. yüzyıla kadar tasavvufta muhabbete dair oluşan müktesebatın büyük bir bölümünü bir arada mürettep olarak sunması açısından da önemlidir.[10]

Sûfî itikada göre tasavvuf tarihinde her tarikatın veya sûfînin kendisiyle temayüz ettiği nazarî veya amelî (sanal ve kimilerine göre vehmî) bir tasavvuf mezhebi vardır. Mesela Abdülkadir Geylânî'de (ö. 561/1166) *imdat ve tasarruf kuvveti*dir! Birtakım sufilerin hususiyeti de ilâhî aşk ve muhabbettir. Tasavvuf tarihinde sevgi, aşk gibi ıstılahlar ile tabir edilen bu hal, tarihte birçok tasavvuf kitabında özel olarak incelenmiştir. Bazı âlimler ise bu konuya dair özel eserler telif etmişlerdir. Bu mevzuya dair telif edilmiş kadim tasavvuf kaynaklarından biri de İbn Şeyzele'nin "Levâmiʿu envâri'l-ḳulûb" (Gönül Nurlarının Parıltısı: Âşık ve Maşukun Kapsamlı Sırları) isimli eserdir.[11]

2. *el-Burhân fî müşkilâti'l-Ḳurʾân* (البرهان في مشكلات القران). V./XII. yüzyılda soru-cevap tarzında ortaya çıkan telif türündendir. Ulûmu'l-Kur'ân'la ilgili en eski eserlerden biri olan bu kitap, Celâleddîn Süyûtî'nin (ö.911/1505) el-İtḳān'ının kaynakları arasında yer almaktadır.[12]

3. *Dîvânü'l-üns ve meydânü'l-fürs*. Alfabetik olarak sıralanmış mev'izaya dair 115 fasıldan oluştuğu belirtilmektedir.[13]

4. *Ġarîbü'l-Ḳurʾân*.[14] 5. *Meşyeḫa*.[15] 6. *Meṣâriʿu'l-ʿuṣṣâḳ*.[16]

---

10 Basma A. S. Dajani, "Dirase Mahtute Levâmi'u'l-Envâr'i'l-Kulûb li Şeyzele (el-Karnu's-sani aşer el-miladî)", adlı makalesinde (MEAH, Seccıón Árabe-Islam 68 (2019), 99-124) bu el yazma eseri incelemektedir.

11 Bkz. Şeyzele, *Levâmiʿu envâri'l-ḳulûb fî cemîʿi esrâri'l-maḥbûb*, thk. Enes Muhammed Adnan eş-Şerfâvî, (Dâru't-Takvâ, 2021), 44-45 (muhakkıkın mukaddimesi)

12 Celâleddîn es-Süyûtî, *el-İtḳān fî ʿulûmi'l-Ḳurʾân*, thk. Muhammed Ebu'l-fadl İbrahim, (Mısır: el-heyetu'l-mısriyyetu'l-amme lil-kitab, 1394/1974), 1/32, 172, 178, 2/129-136, 140-141, 3/79, 4/38.

13 Kâtib Çelebi, *Keşfuẓ-ẓunûn ʿan esâmi'l-kutub ve'l-funûn,* nşr. Kilisli Muallim Rifat- Şerefeddin Yaltkaya, İstanbul: Marif matbaası, (Beyrut: Daru ihyaı't-turasi'l-Arabiyye 1360-62/1941-43), 1/241, 777, 2/1568.

14 İbn Hacer el-Askalânî, *el-Muʿcemü'l-müfehres*, nşr. M. Şekkûr el-Meyâdînî, (Beyrut: Müessesetu'r-risale 1418/1998), 394

15 İbnu'n-Neccâr, *Ẕeylu Târîḫi Baġdâd*, 2/254-257; *Zehebî, Siyeru aʿlâmi'n-nübelâʾ*, 19/174-175.

16 ez-Zehebî, *el-ʿİber fî ḫaberi men ġaber*, nşr. Ebû Hâcer Muhammed Saîd, (Beyrut: Daru'l-kutubi'l-ilmiyye, 1405/1985), 2/370.

Hakkındaki Çalışmalar: DİA maddesi dışında münhasıran kendisi hakkında yazılmış bir çalışma bulunmamaktadır.

3. Düşünceleri ve Tartışmalar

Bilinmesi farz-ı ayın olan hususların ya ilmini yapıp tahkik yahut sorup soruşturup taklit yoluyla öğrenilmesi gerektiğini belirten Şeyzele, herkesten tahkik ehli olmasını istemenin hayatı sürdürülemez duruma getireceğine dikkat çekmiştir.[17]

Şeyzele'ye göre "Evliyaların birbirlerini tanımalarına şaşmayın; çünkü onlar bir sevgilinin sevgilileri ve bir efendinin hizmetkârlarıdırlar, bu yüzden birbirlerini inkâr etmeleri mümkün değildir."[18] Buradan anlaşıldığı kadarıyla evliya kültüne ehemmiyet veren müellif, sûfî tandanslı velî kavramının oluşmasına büyük katkı sunmuştur.

Kur'an'da Kıptice, Berberice, Habeşçe, Rumca, Hintçe, İbranice kelimelerin olduğunu[19] savunan Şeyzele, Kur'an'ın diğer isim ve sıfatlarının sayısı konusunda farklı bir görüşü bulunmaktadır. Bu hususta bir görüş birliğinin bulunmaması, aslında isim olmayan bazı kelimelerin isim veya sıfat olarak kabul edilmesinden kaynaklanmaktadır. Bedreddîn ez-Zerkeşî (ö.794/1392) ve Süyûtî, Şeyzele'nin elli beş isimden söz ettiğini kaydederek bunların anlamlarını açıklamışlardır. Bu isimler şunlardır: kitâb, kur'ân, kelâm, nûr, hudâ, rahmet, furkân, şifâ, mev'iza, zikr, kerîm, alî, hikmet, hakîm, müheymin, mübârek, habl, es-sırâtü'l-müstakīm, kayyim, fasl, en-nebeü'l-azîm, ahsenü'l-hadîs, tenzîl, rûh, vahy, mesânî, Arabî, kavl, besâir, beyân, ilm, hak, hedy [hâdî], aceb, tezkire, el-urvetü'l-vüskā, müteşâbih, sıdk, adl, îmân, emr, büşrâ, münâdî, nezîr, mecîd, zebûr, mübîn, beşîr, azîz, belâğ, kasas, suhuf, mükerreme, merfûa, mutahhera.[20] Ancak bu kelimelerin bazıları Kur'an'ın ismi olarak kabul edilebilirse de alî, habl, es-sırâtu'l-müstakīm, fasl, nebeün azîm gibi çoğunun isim değil Kur'an'a bir şekilde işaret eden lafızlardan veya onun vasıflarından olduğu görülmektedir.[21]

17 Şühde el-Kâtibe, *el-ʿUmde mine'l-fevâʾid,* 159-160.

18 Ebû'l-Meâlî Şeyzele Azîzî el-Cîlî el-Eşʿarî, Levâmiʿu envâri'l-ḳulûb fî cemîʿi esrâri'l-maḥbûb, thk. Enes Muhammed Adnan eş-Şarkavî, (Dımaşk-Şam: Daru't-takva, 2021), 155.

19 Sadullah Arpa, "Süyûtî'nin el-Mühezzeb Eseri Bağlamında Kur'ân-ı Kerîm'de Muʿarreb Kelimeler", Bingöl Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2014, 67-68, 70-71, 77, 80, 86, 90, 108, 110, 112.

20 Bedreddîn ez-Zerkeşî, *el-Burhân fî ʿulûmi'l-Ḳurʾân*, thk. Yusuf Abdurrahman el-Maraşlı vd. (Beyrût: Dâru'l-marife, 1410/1990), 1/370-373; Süyûtî, *el-İtḳān fî ʿulûmi'l-Ḳurʾân*, 1/178-181.

21 Abdulhamit Birışık, "Kur'an", *Diyanet İslâm Ansiklopedisi*, (Ankara 2002), 26/383-388.

Şeyzele, bazı hususlarda İbnu'l-Arabî'nin (ö.638/1240) takip/refere ettiği biridir. İbnu'l-Arabî, çoğu yazılarında muhtemelen yanıltmaca bir tutum ve savunmacı bir tavırla muhatabı "vârisler" olan Meşâhid'deki "mukaddes müşâhede ilmi"nin mâhiyetine ilişkin tespitlerinde bu tür ilimlerin eşsiz ve bir kısmının da gizlenmesi, erbâbından başkası için açığa çıkarılmaması gerektiğine inansa[22] da Şeyzele vs. bazı müelliflerin bu sırları eserlerine almaları dolayısıyla kendisi de aynı şekilde davranmıştır. Ancak İbnu'l-Arabî öne çıkardığı Şeyzele vs. bazı isimler üzerinden kendisini ve eserini, tasavvufî telif geleneğinde bir konuma yerleştirmek, verdiği *temellendirici* örnek ve delillerle bu gelenekte muhatapları açısından kendisine karşılık bulmak istemiş[23] de olabilir.

4. Eş'arî Geleneğe Katkıları (Mezhepler Tarihindeki Yeri)

Şâfiî fakîhlerinden olan Şeyzele, itikadda Eş'arî mezhebinde idi.[24] Mamafih mesela İbn Hallikân gibi bazı âlimlerin kaydına göre Şeyzele kendisini itikadda Eş'arî gibi gösteriyordu.[25] Bu ise esasen öyle olmamış olabileceğini de göstermektedir. Ne ki o Eş'arîlik müntesibi olarak bilinmiştir. Nitekim Subkî, Şeyzele'nin Gilanlı olup da Eş'arî olan nadir insanlardan biri olduğunu ifade ederken şaşkınlığını ifade etmiştir.[26] Öte yandan Ebû'l-Kāsım İbn Asâkir (ö.571/1176), Şeyzele'den Ebû'l-Hasen el-Eş'arî'nin (ö.324/935) Mu'tezile ile Haşviyye arasında orta bir yol seçtiğini nakletmektedir.[27]

---

22 Mustafa Akman, *İbn-i Arabî: Kelâmî Tartışmalar Sorular Şüpheler* (İstanbul: Ekin Yayınları, 2017), 45-46; Mustafa Akman, "İbnü'l-Arabî'nin Söyleminin Felsefi Yönü ve Kaynakları", *Orta Asya'dan Anadolu'ya İlmin Yolculuğu*, ed. Yakup Koçyiğit, Aiitmamat Kariev (Karabük Üniversitesi Yayınları, 2021), 687-689, 691, 728.

23 Z. Şeyma Özkan, "Bir Mektuptan Fazlası: Risâle İlâ Ashâbı Şeyh Abdülazîz El-Mehdevî", Uluslararası İbnü'l Arabi Sempozyumu İnsanlığın Hakikat Arayışı ve İbnü'l Arabi Bildiri Kitabı 15-16 Kasım, 1. Bsk., (Malatya, 2018), 1/551, 554.

24 Dajani, "Dirase Mahtute Levâmi'u'l-Envâr'ı'l-Kulûb li Şeyzele", 103.

25 İbn Hallikân, *Vefeyâtu'l-a'yân*, 3/260 (وكان يتظاهر بمذهب الأشعري) İbnu'l-Cevzî, *el-Muntaẓam fî târîḫi'l-ümem ve'l-mülûk*, Muhammed Atâ - Mustafa Atâ, thk. Naim Zerzur, (Beyrut: Daru'l-kutubi'l-ilmiyye, 1412/1992), 17/69-70; Ömer Rızâ Kehhâle, *Mu'cemü'l-mü'ellifîn: Terâcimü muṣannifi'l-kütübi'l-'Arabiyye*, Beyrut: Müessesetu'r-risale, 1414/1993), 2/378; Hayreddîn ez-Ziriklî, *Ḳāmûsü terâcim li-eşheri'r-ricâl ve'n-nisâ mine'l-'Arab ve'l-müsta'rebîn ve'l-müsteşriḳīn*, 15. Bsk., (Beyrut: Daru'l-ilm li'l-melayin, 2002), 4/232-233; Cirit, "Kürsü ve Kitap: V./XI. Yüzyılda Vâizler ve Hadis İlmiyle Münasebetleri", 15.

26 Subkî, *Tabakâtu'ş-Şâfiiyeti'l-kübrâ,* 5/235 (أنه كان جيلانيا أشعرى العقيدة).

27 Ali b. Hasan b. Asâkir, *Tebyînu keẕibi'l-mufterî fîmâ nusibe ile'l-İmâm Ebi'l-Ḥasan el-Eş'arî*, nşr. M. Zâhid Kevserî, 2. Bsk., Dımaşk: Daru'l-fikr, 1399), 19, 149 vd.; M. Sait Özervarlı, "el-Has ale'l-Bahs", *Diyanet İslâm Ansiklopedisi*, (İstanbul 1997), 16/271.

Kaynakça

Akman, Mustafa. *İbn-i Arabî: Kelâmî Tartışmalar Sorular Şüpheler*. İstanbul: Ekin Yayınları, 2017.

Akman, Mustafa. "İbnü'l-Arabî'nin Söyleminin Felsefi Yönü ve Kaynakları". *Orta Asya'dan Anadolu'ya İlmin Yolculuğu*, ed. Yakup Koçyiğit, Aiitmamat Kariev (Karabük Üniversitesi Yayınları, 2021), 685-748.

Birışık, Abdulhamit, "Kur'an", *Diyanet İslâm Ansiklopedisi*, (Ankara 2002), 26/383-388.

Cirit, Hasan, "Kürsü ve Kitap: V./XI. Yüzyılda Vâizler ve Hadis İlmiyle Münasebetleri", *Marmara Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi*, 53, (2017), 1-26.

Dajani, Basma A. S., "Dirase Mahtute Levâmi'u'l-Envâr'ı'l-Kulûb li Şeyzele (el-Karnu's-sani aşer el-miladî): el-müellif, el-menheciyye, ve istiraciyyatı'l-bahs ", MEAH, Seccıón Árabe-Islam 68 (2019), 99-124 (Granada Üniversitesi).

İbn Asâkir, Ali b. Hasan, *Tebyînu kẕibi'l-mufterî fîmâ nusibe ile'l-İmâm Ebi'l-Ḥasan el-Eşʿarî*, nşr. M. Zâhid Kevserî, 2. Bsk., Dımaşk: Daru'l-fikr, 1399.

İbn Hacer el-Askalânî, *el-Muʿcemü'l-müfehres*, nşr. M. Şekkûr el-Meyâdînî, Beyrut: Müessesetu'r-risale 1418/1998.

İbn Hallikân, *Vefeyâtu'l-aʿyân ve enbâü ebnâi'z-zamân*, thk. İhsan Abbas, Beyrut: Dâru Sâdır, 1398/1978.

İbnu'l-Cevzî, *el-Muntaẓam fî târîḫi'l-ümem ve'l-mülûk*, Muhammed Atâ - Mustafa Atâ, thk. Naim Zerzur, Beyrut: Daru'l-kutubi'l-ilmiyye, 1412/1992.

İbnu'n-Neccâr el-Bağdâdî, *Ẕeylu Târîḫi Baġdâd*, nşr. Kayser Ebu Ferah, Beyrut: Daru'l-kitabi'l-Arabî, 1402/1982.

İshak Özgel, *Büyük Selçuklular Dönemi Müfessirleri*, Uludağ Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, Bursa, 1996.

Kâtib Çelebi, *Keşfu'ẕ-ẓunûn ʿan esâmi'l-kutub ve'l-funûn*, nşr. Kilisli Muallim Rifat - Şerefeddin Yaltkaya, İstanbul: Marif matbaası, Beyrut: Daru ihyaı't-turasi'l-Arabiyye 1360-62/1941-43.

Kehhâle, Ömer Rızâ, *Muʿcemü'l-müʾellifîn: Terâcimü muṣannifi'l-kütübi'l-ʿArabiyye*, Beyrut: Müessesetu'r-risale, 1414/1993.

Mertoğlu, M. Suat, "Şeyzele", *Diyanet İslâm Ansiklopedisi*, (İstanbul, 2010), 39/105-106.

Özervarlı, M. Sait, "el-Has ale'l-Bahs", *Diyanet İslâm Ansiklopedisi*, (İstanbul 1997), 16/270-271.

Subkî, Tâceddîn, *Tabakâtu'ş-Şâfiiyeti'l-kübrâ,* thk. Mahmud M. et-Tanâhî-Abdulfetteh Muhammed el-Hulv, (İsa el-babi el-halebi), Daru ihyaı'l-kutubi'l-arabiyye, ty.

Süyûtî, Celâleddîn, *el-İtḳān fî ʿulûmi'l-Ḳurʾân*, thk. Muhammed Ebu'l-fadl İbrahim, Mısır: el-heyetu'l-mısriyyetu'l-amme lil-kitab, 1394/1974.

Şeyzele, *Levâmiʿu envâri'l-ḳulûb fî cemîʿi esrâri'l-maḥbûb*, thk. Enes Muhammed Adnan eş-Şerfâvî, Dâru't-Takvâ, 2021.

Şühde el-Kâtibe, *el-ʿUmde mine'l-fevâʾid ve'l-âs̱âri's-sıḥâḥ ve'l-ġarâʾib fî Meşyeḫati Şühde*, nşr. Rifʿat Fevzî Abdülmuttalib, Kahire: Mektebetu'l-hanci, 1415/1994.

Zehebî, *el-ʿİber fî ḫaberi men ġaber*, nşr. Ebû Hâcer Muhammed Saîd, Beyrut: Daru'l-kutubi'l-ilmiyye, 1405/1985.

Zehebî, Şemseddin, *Siyeru aʿlâmi'n-nübelâʾ*, nşr. Şuayb el-Arnaût, 11. Bsk., Beyrut: müessesetu'r-risale, 1417/1996.

Zerkeşî, Bedreddîn, *el-Burhân fî ʿulûmi'l-Ḳurʾân*, thk. Yusuf Abdurrahman el-Maraşlı vd. Beyrût: Dâru'l-marife, 1410/1990.

Ziriklî, Hayreddîn, *Ḳāmûsü terâcim li-eşheri'r-ricâl ve'n-nisâ mine'l-ʿArab ve'l-müstaʿrebîn ve'l-müsteşriḳīn*, 15. Bsk., (Beyrut: Daru'l-ilm li'l-melayin, 2002.